

DEDE KORKUT HİKÂYESİ

Dış Oğuz Beylerinin Kazan Han'a İsyanı



SUNUŞ

Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışındaki kültür merkezleri vasıtasıyla dünyanın farklı coğrafyalarında Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi faaliyetlerini yürütmektedir. Bunun yanı sıra sahadan elde ettiği birikimler, “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi” ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ilkeleri doğrultusunda farklı hedef kitlelerin Türkçe öğrenme sürecinde ihtiyaç duyduğu temel ve yardımcı materyalleri hazırlayarak alanın istifadesine sunmaktadır.

Türk edebiyatı tarihinin büyük âlimi Prof. Dr. Fuad Köprülü'nün “Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.” diye ifade ettiği ve asıl adı “Dede Korkut Ala Lisan-i Taife-i Oğuz Han” olan *Dede Korkut Kitabı*, on iki hikâyeden oluşur. Bu hikâyelerin ortak kahramanı olan ve anlatıcısı gibi görünen Dede Korkut ile ilgili, çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte, ilk bilgiye İlhanlı Devleti'nin veziri ve dönemin önemli bilim adamlarından Reşideddin Fazlullah'ın 14. yüzyılın başında yazmış olduğu *Câmi'ü't-Tevârih* adlı dünya tarihini anlatan eserinde rastlanmaktadır.

Tarihî kaynaklarda “Korkut Ata” olarak geçen “Dede Korkut”un bu eserde, Bayat boyundan Kara Hoca'nın oğlu ve çok bilge bir kişi olduğu ifade edilmektedir. İnal Han Sır Yavkuy zamanında ortaya çıkan Dede Korkut'un iki yüz doksan beş yıl yaşadığına, halkın çok itibar gösterdiği biri olduğuna ve güzel sözleri, kerametleri bulunduğu dair pek çok rivayet vardır. Yine Reşideddin'in kaydına göre Dede Korkut, Kayı İnal Han zamanında, İslâm Peygamberi Hazreti Muhammed Mustafa döneminde yaşamıştır. Bu kaydı desteklercesine Dede Korkut Kitabı'nın girişindeki ilk cümlede ise “Resul aley-

hisselâm zamânına yakın Bayat boyundan Korkut Ata derler bir er koptu (ortaya çıktı).” denmektedir. Bu iki görüş bize, 14. yüzyıl başlarında yazılan *Câmi'ü't-Tevârih*'teki kayıt ile 16. yüzyılda yazıya geçirilen *Dede Korkut Kitabı*'ndaki kayıtların birbiriyle tutarlı olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle Korkut Ata'nın Hazreti Muhammed Mustafa zamanında yaşamış olduğu, bu dönemin de Türk tarihinde şimdiki Batı, Doğu ve Güney Türkistan'ı içine alan büyük bir coğrafyaya hâkim olan Kök Türkler (Göktürkler) çağına denk geldiği, dolayısıyla Korkut Ata'nın bu dönemde, bu coğrafyada yaşamış olabileceği, Oğuzların göçüyle de bu hikâyelerin Azerbaycan ve Anadolu sahasına yayıldığı düşünülmektedir. Bugün elimizde olan *Dede Korkut Kitabı*'nın iki nüshası (Dresden ve Vatikan), bu hikâyelerin 15. yüzyılda sözlü olarak söylenen son biçimleridir.

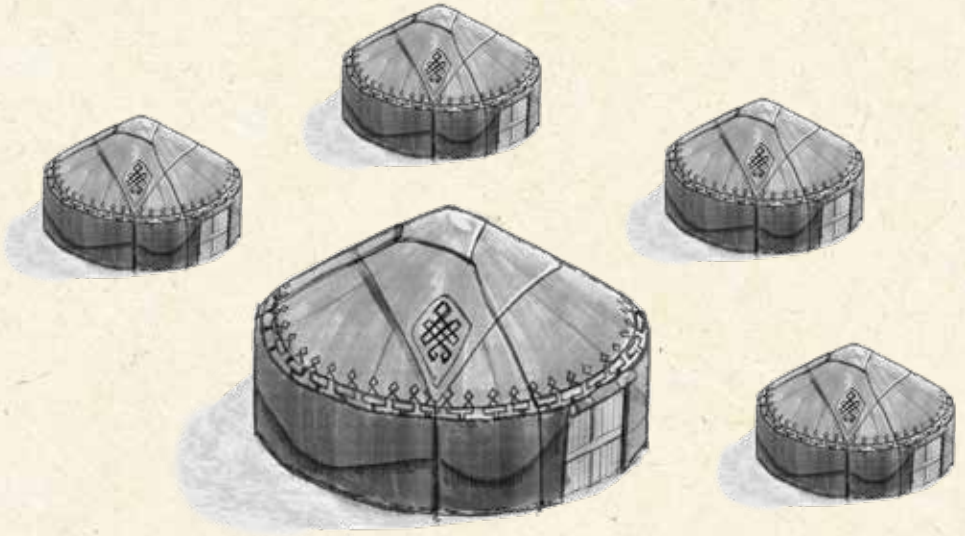
Prof. Dr. Muharrem Ergin'in “Türk milletinin müşterek dehasının ve zevkinin eseridir.” diye nitelediği Dede Korkut Hikâyeleri, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen yetişkinlere yönelik yardımcı okuma kitabı ihtiyacına cevap vermek amacıyla uzmanlarımız tarafından B1 ve B2 seviyesine uyarlanmıştır. Uyarlama aşamasında, hikâyelerin özgünlüğünü ve şiirselliğini korumak adına, biri Orhan Şaik GÖKYAY, diğeri Muharrem ERGİN tarafından hazırlanan transkripsiyonlu ve sadeleştirilmiş metinlerin yanı sıra; Tufan GÜNDÜZ, Yunus ZEYREK, Özcan TABAKLAR, Feryal KORKMAZ, Cevdet KUDRET, Zehra ÜNÜVAR ve Bilgin CİLASUN'un sadeleştirilmiş metinleri karşılaştırılarak incelenmiştir.

Titiz bir çalışmanın ürünü olan bu eserde, günümüz Türkçesinde kullanılmayan kelimelerin anlamları Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlük, Tarama Sözlüğü, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ile Kubbealtı Sözlüğü ve TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı

Dizin ve İşlevsel Sözlüğü'den kontrol edilmiştir. Özgün metne göre en uygun anlamlar tespit edildikten sonra söz konusu kelimelerin yerine kullanımda olanları yerleştirilmiştir. Bunun yanı sıra metinlerin bir zenginliği olan deyim ve atasözleri, anlam kaybına sebebiyet vermemek için, metinlerden çıkarılmamış, söz konusu ifadeler, sözlüklerden hareketle, verilen dipnotlarda seviyeye uygun olarak açıklanmıştır. Ayrıca hikâyelerin resimlenmesi de büyük bir titizlikle gerçekleştirilmiş, her hikâyeye için özgün ve tarihselliğe uygun resimleme yapılmıştır. Son aşamada ise hikâyelere yönelik okuma anlama sorularının yanı sıra metindeki dil yapıları ve söz varlığıyla ilgili etkinliklere yer verilmiştir.

Her yönüyle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında ilkleri bünyesinde barındıran Dede Korkut Hikâyeleri'nin gerek öğrencilere gerek dil öğreticilerine gerekse alan uzmanlarına faydalı olmasını diliyoruz.

Yunus Emre Enstitüsü



Kazan Han, üç yıl sonra büyük bir şölen verdi. Oğuzların **yağmalatmak**¹ adlı bir geleneği vardı. Bu bir **meydan okumaydı**². Şölene gelip de yağmaya katılanlardan bir bey, daha büyük bir şölen yapıp **otağını**³ yağmalatırsa hâkimiyet ona geçerdi.

Uzun zamandan beri hâkimiyet Kazan Han'daydı. Üç yılda bir, İç Oğuz'un ve Dış Oğuz'un beylerini toplar ve onlara büyük bir şölen verirdi. Şölen bitince otağına girer, eşinin elinden tutar ve eşiyile birlikte dışarı çıkıp otağını Oğuz beylerine yağmalatırdı. Oğuz beyleri de otağda ne var ne yok hepsini alırdı.

1. Yağmalatmak: Yağma etmek veya yağmalamak; saldırmak, bir şeye el koyup götürmek anlamını taşır. Ancak parçada geçen yağmalatmak, eşyalarının alınmasına izin vererek güç sahibi kişinin yaptığı bir çeşit güç gösterisinin yanı sıra bir paylaşma geleneğinin ismidir.

2. Meydan okuma: Korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirme, kavga veya yarışmaya çağırma.

3. Otağ: Büyük, süslü, geniş çadır.



Kazan masmavi göğün altında yemyeşil bir ovaya obasını kurdu. Otağlar diktirdi, develer, koçlar kestirdi, şenlik oldu.

Dedem Korkut **kopuzuyla**³³ gelip şenliğe neşe verdi. İnsanları etrafına toplayıp **boy boyladı, soy soyladı**³⁴. Bu **Oğuznâme**³⁵ söyledi ve hikâyeyi şöyle bitirdi:

Hani nerede koca beyler,
Dünya benim diyenler?
Ölüm aldı, **toprak gizledi**,³⁶
Yalan dünya kime kaldı?

33. Kopuz: Telli Türk sazı.

34. Boy boylamak, soy soylamak: Destan söylemek, şiirsel bir dille hikâyeye anlatmak.

35. Oğuznâme: Oğuzları anlatan destanlar.

36. Bu ifade, parçada "Ölünce toprağın altına girmek, gömülmek" anlamındadır.

ETKİNLİKLER

KELİME BÖLÜMÜ

ANLAMA BÖLÜMÜ

DİL BİLGİSİ BÖLÜMÜ

KONUŞMA BÖLÜMÜ

YAZMA BÖLÜMÜ

2. Metinde yer alan “Dış Oğuz beyleri konuşup kendi aralarında anlaştı.” cümlesindeki “aralarında anlaşmak” ifadesiyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) dövüşmek B) tartışmak C) birlikte iş yapmak D) aynı fikirde olmak

3. Metinde yer alan “Hanım için canımı veririm.” cümlesindeki “canını vermek” ifadesiyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) savaşmak B) ölmek C) öldürmek D) çok sevmek

DİL BİLGİSİ BÖLÜMÜ

A. Aşağıdaki cümlelerde yanlış kullanılan kelimenin üstünü çizelim.

1. Kılıç Kazan'ı kesmedi, ona zarar **veremedi/verebilmedi**.
2. Beyrek odasında yiğitleriyle yiyip **içtiği/içerken** Aruz'dan haberci geldi.
3. Kazan senin **düşmanınsa/düşmanıysa** bundan sonra bizim de düşmanımızdır, dediler.
4. Şölen **bitince/biterek** evine giriyor ve eşiyile birlikte dışarı çıkıp evini Oğuz beylerine yağmalatıyordu.

B. Paragraftaki boşlukları uygun seçenekleri işaretleyerek doldurunuz.

Oradaki beyler hep dağılıp kaçtı, atlarına _____(1) gittiler. Bunu _____(2) Beyrek'in yiğitleri içeri girdi. Gördüler ki, Beyrek kanlar içinde yerde yatıyor. Onu aldılar, atına bindirdiler. Bir yiğit arkasına oturdu, düşmesin _____(3) onu kucakladı. Böylece atlarını sürdüler, Beyrek'i otağına _____(4) uzun elbisesini üstüne örttüler.

- | | | | | |
|----|--------------|------------|-------------|------------|
| 1. | A) binip | B) çıkıp | C) sürüp | D) tutup |
| 2. | A) bakan | B) gören | C) baktığı | D) gördüğü |
| 3. | A) için | B) diye | C) kadar | D) gibi |
| 4. | A) götürdüğü | B) götüren | C) götürmez | D) götürüp |



Ey yiğitlerim!
Aruz oğlu Basat gelmeden,
Obam, otağım yağmalanmadan,
Develeri korkutmadan,
Soylu kara atlarımı kişnetmeden,
Ak koyunlarımı meletmeden,
Ak yüzlü kızımı, gelinimi ağlatmadan,
Ak yüzlü güzelimi Basat gelip almadan,
Obamı, otağımı yağmalamadan
Kazan yardıma yetişsin!
Kanımı yerde bırakmasın!
Ak yüzlü güzelimi, oğluna alsın!
Hakkını helal etsin!
Beyrek, hakka ulaştı, böyle bilsin!



YUNUS EMRE
ENSTİTÜSÜ